

პატიმართა მოთავსება სამარტოო საკანში

ამონარიდი 21-ე საერთო ანგარიშიდან [CPT/Inf (2011) 28]

შესავალი

53. თავისუფლებაა ლკვეთილი პირების მოთავსება სამარტოო საკანებში, ამა თუ იმ ფორმით, ნებისმიერ სასჯელალსრულების სისტემაში გვხვდება. **ნაკ** ყოველთვის განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობდა სამარტოო საკანებში მოთავსებულ პატიმრებს, რადგან ამან შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს აღნიშნული პირების ფსიქიკურ, სომატურ და სოციალურ ჯანმრთელობას.¹³

აღნიშნული ზიანი შესაძლოა მყისიერი იყოს და რაც უფრო ხანგრძლივი და გაურკვეველია სამარტოო საკანში მოთავსების პერიოდი, მით უფრო იზრდება. ამ ზიანის ყველაზე მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია სამარტოო საკანში მოთავსებულ პატიმართა შორის თვითმკვლელობის შედარებით მაღალი მაჩვენებელი, ვიდრე დაწესებულების სხვა პატიმართა შორის. აქედან გამომდინარე, ცხადია, სამარტოო საკანში მოთავსება თავისთავად წამოჭრის წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველ მოპყრობასა თუ დასჯასთან დაკავშირებულ საკითხებს. გარდა ამისა, სამარტოო საკანში მოთავსებამ შესაძლოა შექმნას პირობები არასათანადო მოპყრობის კუთხით, სხვა თავისუფლება ლკვეთილი პირებისა და თანამშრომლების ყურადღების მიღმა. შესაბამისად, **ნაკ** უდიდეს ყურადღებას აქცევს აღნიშნულ თემას და ყოველი ვიზიტისას **ნაკ**-ს დელეგაციის წევრები ხვდებიან სამარტოო საკანში მოთავსებულ თავისუფლება ლკვეთილ პირებს და და ამონებენ მათი მოთავსების გადანყვეტილებების მიღებისა და გადახედვის პროცედურებს. საერთო ანგარიშის ქვემდებარე ნაწილში, **ნაკ** აყალიბებს კრიტიკულ რეკომენდაციებს, რომლითაც იგი ხელმძღვანელობს სამარტოო საკანში მოთავსების შეფასებისას. **ნაკ**-ს მიაჩნია, რომ აღნიშნული კრიტიკული რეკომენდაციების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, შესაძლებელი გახდება სამარტოო საკანში მოთავსების შემთხვევების აბსოლუტურ მინი-

13 აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებული კვლევების შედეგები თავმოყრილია შარონ შალევის (Sharon Shalev) პუბლიკაციაში "ნარკვევი სამარტოო საკანში მოთავსებაზე" (მანჰეიმის კრიმინოლოგიის ცენტრი, ლონდონი, 2008), ("A Sourcebook on Solitary Confinement" » (Manheim Center for Criminology, London, 2008), რომლის ელექტრონული ვერსია შეგიძლიათ იხილოთ აღნიშნულ მისამართზე: www.solitaryconfinement.org

მუშამდე დაყვანა, ამ ზომის გამოყენებისას კი - მისი ხანგრძლივობის მინიმუმანდე შემცირება, სამართოო საკანში მოთავსებულ პირთა დღის განრიგი, რაც შეიძლება სასარგებლოდ გამოყენება/დაგეგმვა (პოზიტიური რომ იყოს) და ამ ზომის გამოყენების ყველა პროცედურის დაცვის უზრუნველყოფა.

54. **ნაკ-სთვის ტერმინი „სამართოო საკანში მოთავსება“** ნიშნავს ღონისძიებას, რომლის დროს პატიმარს აცალკევებენ სხვა პატიმრებისგან, მაგალითად, სასამართლო გადაწყვეტილების ან დანესებულებაში დისციპლინური სახდელის დაკისრების საფუძველზე, ასევე პრევენციული ადმინისტრაციული ღონისძიების განხორციელების ან თვით პატიმრის უსაფრხოების უზრუნველყოფის მიზნით. სამართოო საკანში მოთავსებული პატიმარი, როგორც წესი, იმყოფება მართო; თუმცა, ზოგიერთ ქვეყანაში, შესაძლოა ორი ან სამი პატიმარი იქნას მოთავსებული ერთად. შესაბამისად, წინამდებარე თავი თანაბრად ეხება აღნიშნულ შემთხვევებს.

რაც შეეხება, კონკრეტულად არასრულწლოვანთა მოთავსებას სამართოო საკანში - პრაქტიკას, რომელსაც მტკიცედ ეწინააღმდეგება **ნაკ**, ასევე გამოყენებული იქნება **ნაკ**-ს მიერ თავის 18-ე საერთო ანგარიშში გამოთქმული მოსაზრებები.¹⁴

ეს თავი არ ეხება სამედიცინო მოსაზრებებიდან გამომდინარე განცალკევებულ თავისუფლებაალკვეთილ პირებს, რადგან ამგვარი ღონისძიებების მიზეზები მნიშვნელოვნად განსხვავებული ხასიათისაა.

საკითხთან დაკავშირებული პრინციპები

55. სამართოო საკანში მოთავსება კიდევ უფრო მეტად ზღუდავს თავისუფლებაალკვეთილი პირების თავისთავად შეზღუდულ უფლებებს. ეს დამატებითი შეზღუდვები არ არის უშუალოდ თავისუფლების ალკვეთის ზომის შემადგენელი ნაწილი და მათი გამოყენება მოითხოვს ცალკე დასაბუთებას. იმისათვის, რომ შემონდეს, რამდენად გამართლებულია ამ ზომის გამოყენება, მიზანშეწონილია იმ ტრადიციული ტესტების სახით იმ პრინციპების გამოყენება, რომლებიც დაფუძნებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე. მნიშვნელოვანი

¹⁴ იხილეთ CPT/Inf (2008) 25, 26-ე პუნქტი.

ასოთშეთანხმება **პკპაა** (პ - პროპორციულობა, კ - კანონიერება, ა - აღრიცხვიანობა, ა - აუცილებლობა, ა - არადისკრიმინაციულობა) შინაარსობრივად აჯამებს აღნიშნულ პრინციპებს.

ა) **პროპორციულობა:** პატიმრის უფლებებზე ყოველი დამატებითი შეზღუდვის დაწესება უნდა გამომდინარეობდეს არსებული ან პოტენციური ზიანისგან, რომელიც პატიმარმა უკვე გამოიწვია ან გამოიწვევს თავისი ქმედებით (ან პოტენციური საფრთხისგან, რომელიც მას ემუქრება) სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში. იქიდან გამომდინარე, რომ სამართო საკანში მოთავსება მნიშვნელოვნად ზღუდავს თავისუფლებას კვეთილ პირთა უფლებებს, რაც თავისთავად გულისხმობს პატიმრისათვის გარკვეული რისკის არსებობას, არსებული ან პოტენციური ზიანის/საფრთხის მოცულობა უნდა იყოს თანაბრად სერიოზული და აღნიშნული ზომის გამოყენება საკითხის გადაჭრის ერთადერთი გზა უნდა იყოს. ამ პრინციპის გათვალისწინებით, უმეტეს ქვეყნებში სამართო საკანში მოთავსება გამოიყენება, როგორც ყველაზე სერიოზული დისციპლინური დარღვევების დროს დაწესებული სახდელი, თუმცა ეს პრინციპის დაცვა აუცილებელია ამ ზომის გამოყენების ყველა შემთხვევაში. რაც უფრო ხანგრძლივია გამოყენებული ზომა, მით უფრო დასაბუთებული უნდა იყოს ის და ამართლებდეს მიზანს.

ბ) **კანონიერება:** ეროვნული კანონმდებლობა უნდა ითვალისწინებდეს დებულებებს თითოეული შემთხვევისთვის, რომლის დროსაც ქვეყანაში დაშვებულია სამართო საკანში მოთავსება და ეს დებულებები გონივრული უნდა იყოს. აღნიშნული დებულებები ამომწურავად უნდა ეცნობოს ყველა პირს, ვის მიმართაც ისინი გამოიყენება. კანონმდებლობაში დეტალურად უნდა იყოს განერილი ყველა ის შემთხვევა, რომელთა დროს შესაძლებელია სამართო საკანში მოთავსების ზომის გამოყენება, გადაწყვეტილების მიმღები პირები, პროცედურები, რომლებიც უნდა დაიცვან განწყვეტილების მიმღებმა პირებმა და რომლებშიც, ასევე, განერილი იქნება შესაბამისი პატიმრების უფლებები, ასევე - მოთხოვნა, რომ პატიმრებს რაც შეიძლება სრულად ეცნობოთ სამართო საკანში მოთავსების მიზეზების შესახებ (აქ გათვალისწინებულია, რომ განსაკუთრებულ შემთხვევებში შესაძლოა არსებობდეს საფუძვლიანი მიზეზი, რათა არ იქნას გამჟღავნებული კონკრეტული დეტალები უსაფრთხოების ან მესამე მხარის ინტერესებიდან

გამომდინარე), გასაჩივრებისა და გადაწყვეტილების გადახედვის სიხშირისა და პროცედურების შესახებ. კანონი ასევე უნდა აწესებდეს რეჟიმს სამართოო საკანში მოთავსების თითოეული ტიპისათვის და თითოეული რეჟიმი ცალსახად უნდა განსხვავდებოდეს.

გ) **აღრიცხვანობა:** სამართოო საკანში მოთავსების გადაწყვეტილებებისა და მათი გადახედვის შესახებ ინფორმაცია სრულად უნდა იყოს აღრიცხული. ჩანაწერები უნდა მოიცავდეს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გათვალისწინებულ ყველა ფაქტორს და ინფორმაციას, საიდანაც ეს ფაქტორები გამომდინარეობს. ჩანაწერები ასევე უნდა მოიცავდეს ინფორმაციას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში პატიმრის წვლილისა ან მონაწილეობის მიღებაში უარის განცხადების შესახებ. გარდა ამისა, დეტალურად უნდა აღრიცხოს სამართოო საკანში მოთავსების პერიოდში პატიმრისა და პერსონალის ურთიერთობის შესახებ ინფორმაცია, პატიმართან თანამშრომლების მიერ კონტაქტში შესვლის ნებისმიერ მცდელობისა და პატიმრის რეაგირების ჩათვლით.

დ) **აუცილებლობა:** წესი, რომლის თანახმადაც დასაშვებია მხოლოდ ისეთი შეზღუდვების დაწესება, რომლებიც აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე და უსაფრთხო და სათანადო პატიმრობის უზრუნველსაყოფად, თანაბრად ვრცელდება სამართოო საკანში მოთავსებულ თავისუფლებაალკვეთილ პირებზეც. შესაბამისად, სამართოო საკანში მოთავსებისას თავისუფლებაალკვეთილ პირს ავტომატურად არ უნდა შეეზღუდოს პაემნის, სატელეფონო ზარების და მიმოწერის უფლება, ასევე სხვა აქტივობებზე ხელმისაწვდომობა, რითაც ჩვეულებრივ სარგებლობს პატიმარი (მაგალითად, საკითხავ მასალაზე ხელმისაწვდომობა). ასევე, დღის რეჟიმი უნდა იყოს საკმარისად მოქნილი, რათა თავისუფლებაალკვეთილ პირს მოეხსნას ნებისმიერი შეზღუდვა, რომლის გამოყენებაც არ არის აუცილებელი ინდივიდუალურ შემთხვევებში.

ე) **არადისკრიმინაციულობა:** თავისუფლებაალკვეთილი პირის სამართოო საკანში მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას აუცილებელია არა მხოლოდ რელევანტური საკითხების გათვალისწინება, არამედ იმის უზრუნველყოფა, რომ მხედვლობაში არ იქნება მიღებული ისეთი საკითხები, რომლებიც არ არის საქმესთან დაკავშირებული. ხელისუფლებამ უნდა აკონტროლოს სამართოო საკანში მოთავსების თითოეული ფორმის გა-

მოყენება, რათა უზრუნველყოფილი იქნას, რომ ეს ზომა არ არის გამოყენებული არაპროპორციულად, მიზანმიუმართავად და საფუძვლიანი დასაბუთების გარეშე, კონკრეტული პატიმრისა თუ პატიმართა ჯგუფის მიმართ.

სამართლო საკანში მოთავსების სახეები და მათი კანონიერება

56. ძირითადად არსებობს ოთხი ტიპის სიტუაცია, როდესაც გამოიყენება პატიმრის სამართლო საკანში მოთავსება. თითოეულ სიტუაციას გააჩნია თავისი ლოგიკური მიზეზი და ისინი ცალ-ცალკე უნდა განვიხილოთ:

ა) სამართლო საკანში მოთავსება სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე

უმეტეს ქვეყნებში, სასამართლოს გააჩნია უფლებამოსილება, განჩინების საფუძველზე, ბრალდებული (წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირი) გარკვეული დროით მოათავსოს სამართლო საკანში სისხლის სამართლებრივი გამოძიების კანონიერი ინტერესებიდან გამომდინარე. გარდა ამისა, ზოგიერთ ქვეყანაში, გარკვეული პერიოდით სამართლო საკანში მოთავსება ავტომატურად არის კანონით გათვალისწინებული ზოგიერთი სასჯელის დროს ან შესაძლოა გამოყენებულ იქნას სასამართლოს გადაწყვეტილებით, როგორც სასჯელის შემადგენელი ნაწილი.

რაც შეეხება სასამართლოს გადაწყვეტილებას, ბრალდებულის სამართლო საკანში მოთავსების შესახებ, ცხადია, ინდივიდუალურ შემთხვევებში და საკმარისი მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაში, ბრალდებულის კონკრეტული პატიმრებისგან ან კიდევ უფრო საგამონაკლისო შემთხვევებში - ზოგადად სხვა პატიმრებისგან განცალკევება, და გარე სამყაროსთან მათი კონტაქტების შეზღუდვა შესაძლოა დასაბუთებულ იქნას. აღნიშნული ზომა შეიძლება გამოყენებულ იქნას მხოლოდ მართლმსაჯულების აღსრულებასთან დაკავშირებული დიდი რისკის შემთხვევაში და მის გამოყენებას უნდა ახლდეს ქვემდებარე თავის 57-ე პუნქტში ჩამოყალიბებული დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფა.

ნაკ მიიჩნევს, რომ სამართლო საკანში მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილება, თუნდაც სასამართლოს დისკრეციით, არასოდეს

უნდა იყოს განხილული როგორც განაჩენის შემადგენელი ნაწილი. აღნიშნულ კონტექსტში, აუცილებელია საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპის გახსენება, რომ დამნაშავეს ციხეში აგზავნიან სასჯელის მოხდის და არა დასჯის მიზნით. თავისუფლების აღკვეთა თავისთავად არის სასჯელი და სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის განაჩენის პოტენციურად საშიში გამწვავება დაუშვებელია. შესაძლოა, აუცილებელი გახდეს მსჯავრდებული პირის გარკვეული პერიოდით სამართლო საკანში მოთავსება, თუმცა ეს გადაწყვეტილება უნდა იქნას მიღებული სასჯელალსრულების დანესებულების ხელმძღვანელობის მიერ და არ იყოს სისხლის-სამართლებრივი სანქციების ნაწილი.

ბ) სამართლო საკანში მოთავსება, როგორც დისციპლინური სახდელი

თავისუფლებააღკვეთილი პირის განცალკევება სხვა პატიმრებისგან შესაძლოა დაკისრებული იქნას კანონით განერილი დისციპლინური სამართალწარმოების საფუძველზე, როგორც დისციპლინური სახდელის უმაღლესი ზომა. ქვეყნები ითვალისწინებენ, რომ აღნიშნული ზომა თავისთავად საფრთხის შემცველია და, შესაბამისად, განსაზღვრავენ მისი გამოყენების მაქსიმალურ ხანგრძლივობას. სამართლო საკანში მოთავსების ხანგრძლივობა შესაძლოა მერყეობდეს რამდენიმე დღიდან ერთ თვემდე ან იყოს უფრო ხანგრძლივი. ზოგიერთ ქვეყანაში, დანესებულების ხელმძღვანელს აქვს უფლება, გამოიყენოს სამართლო საკანში განთავსება კანონით გათვალისწინებული მაქსიმალური დროით, ხოლო სასამართლოს ეძლევა უფლებამოსილება გაახანგრძლივოს ეს პერიოდი. უმეტეს ქვეყნებში აკრძალულია სამართლო საკანში განთავსების ზომის ზედიზედ რამდენიმეჯერ უწყვეტი გამოყენება.

რადგან სამართლო საკანში მოთავსება პოტენციურად ზიანის მომტანია, **ნაკ** მიიჩნევს, რომ პროპორციულობის პრინციპის დაცვით, აღნიშნული ზომა უნდა იქნას გამოყენებული დისციპლინური სახდელის სახით, მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევებში, როგორც უკიდურესი ზომა და რაც შეიძლება მცირე პერიოდით. ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში შეინიშნება დასჯის სახით სამართლო საკანში მოთავსების მაქსიმალური პერიოდის შემცირების ტენდენცია. **ნაკ** მიიჩნევს, რომ აღნიშნული პერიოდის ხანგრ-

ძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს კონკრეტული დანაშაულისათვის 14 დღეს და, სასურველია, უფრო ნაკლები იყოს.¹⁵ გარდა ამისა, აკრძალული უნდა იქნას ერთი მეორეს მიყოლებით დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენება, რომლებიც სახდელის სახით ითვალისწინებენ წყევტის გარეშე სამართლო საკანში განთავსებას მაქსიმალურ დასაშვებ პერიოდზე მეტი დროით. რეაგირება თავისუფლებაღკვეთილი პირის მიერ ჩადენილ ნებისმიერ დარღვევაზე, რომელიც მიიჩნევა, რომ იმსახურებს გაცილებით მკაცრ ზომებს, უნდა იყოს დარეგულირებული სისხლის სამართლის სისტემის ფარგლებში.

გ) სამართლო საკანში მოთავსება, როგორც პრევენციული ხასიათის ადმინისტრაციული ზომა

ევროპული ქვეყნების უმრავლესობაში, კანონმდებლობა ითვალისწინებს ადმინისტრაციული პატიმრობის შეფარდების სახით სამართლო საკანში იმ პატიმრების მოთავსებას, რომლებმაც მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენეს (ან სავარაუდოდ მიაყენებენ) სხვა პირებს ან იმ პატიმრებს, ვინც სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენენ დაწესებულების წესრიგისა და უსაფრთხოებისათვის. ცალკეული ინციდენტის დროს აღნიშნული პატიმრობის ხანგრძლივობა შეიძლება იყოს რამდენიმე საათი, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ პატიმარი განსაკუთრებით საშიშია და მუდმივად ქმნის საფრთხეს, მისი იზოლირების პერიოდმა შესაძლოა რამდენიმე წელიც გასტანოს.

ზემოაღნიშნული საფუძვლით სამართლო საკანში მოთავსება ყველაზე ხანგრძლივია და თან ახლავს დაცვის ყველაზე მცირე პროცედურული გარანტიები. შესაბამისად, ძალზედ მნიშვნელოვანია, რომ არსებობდეს წესები რომლებიც უზრუნველყოფდა, რომ აღნიშნული ზომის მიღების შესახებ გადაწყვეტილება არ მიიღება ნაჩქარევად (მაგალითად, როგორც მყისიერი რეაგირება თითოეულ დისციპლინურ დარღვევაზე სასამართლოს გადანყვეტილების გამოტანამდე), ზედმეტად ფართოდ და ხანგრძლივი ვადით. ასევე, აუცილებელია, ქვემდებარე თავის 57-ე პუნქტში ჩამოყალიბებული დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფა.

15 არასრულწლოვნებისთვის მაქსიმალური პერიოდი აუცილებლად ნაკლები უნდა იყოს.

დ) დაცვის მიზნით სამარტოო საკანში მოთავსება

ყველა სასჯელსრულების სისტემაში არსებობენ პატიმრები, რომელნიც საჭიროებენ სხვა პატიმრებისგან დაცვას. ეს შეიძლება მათი დანაშაულის ხასიათიდან გამომდინარეობდეს ან მართლმსაჯულების სისტემის ოფიციალურ პირებთან თანამშრომლობასთან, კრიმინალურ დაჯგუფებებს შორის მტრობასთან, დანესებულების შიგნით ან გარეთ არსებულ ვალებთან ან, ზოგადად - პირის დაუცველობასთან იყოს დაკავშირებული. ასეთ პირობებში, ბევრ შემთხვევაში არის შესაძლებელი პატიმართა თანაცხოვრების უზრუნველყოფა დანესებულების შიგნით, თუმცა, ცალკეულ შემთხვევებში რისკი იმდენად მაღალია, რომ დანესებულების ხელმძღვანელობა, პატიმრის წინაშე თავისი მოვალეობების უზრუნველყოფის მიზნით, იძულებულია მიიღოს პირის განცალკევების გადაწყვეტილება. ეს გადაწყვეტილება შეიძლება იქნას მიღებული თვითონ პატიმრის თხოვნის საფუძველზე ან საჭიროების შემთხვევაში - დანესებულების ხელმძღვანელობის ინიციატივით. როგორც არ უნდა იყო ეს პროცესი, ფაქტია, დაცვის აღნიშნული ზომის ხანგრძლივობის ამონურვის შემდეგ თავისუფლებააღკვეთილი პირისათვის შესაძლოა რთული აღმოჩნდეს პატიმრობის დარჩენილი ვადა ან შესაძლოა, მომდევნო ვადებიც.

სახელმწიფოებს აქვთ თავისუფლებააღკვეთილი პირისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფის ვალდებულება და უნდა ეცადონ შეასრულონ აღნიშნული ვალდებულება პატიმრებს შორის, რაც შეიძლება მეტი სოციალური ურთიერთქმედების ხელშეწყობის გზით, რომელიც თავსებადი იქნება სათანადო წესრიგის შენარჩუნებასთან. დაცვის მიზნით სამარტოო საკანში მოთავსების ზომა უნდა იქნას გამოყენებული მხოლოდ მაშინ, როდესაც აბსოლუტურად არ არსებობს სხვა გზა კონკრეტული პატიმრის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

სამარტოო საკანში მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილება: პროცედურები და დაცვის გარანტიები

57. იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სამარტოო საკანში მოთავსება გამოიყენება მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევებში და მაქსიმალურად მცირე პერიოდით, თითოეული ტიპის სამ-

არტოო საკანში მოთავსებას უნდა ჰქონდეს გადაწყვეტილების მიღებისა და მისი გადახედვის განსხვავებული პროცესი. **ნაკ** აქვე განმარტავს, როგორ უნდა წარმართოს სათანადო პროცესი:

ა) სამართოო საკანში განთავსება, როგორც წინასწარი პატიმრობის პირობების ნაწილი

როგორც უკვე აღინიშნა, ბრალდებულის სამართოო საკანში მოთავსება ძალიან იშვიათად უნდა იქნას გამოყენებული და მხოლოდ მაშინ, როდესაც ცალკეულ შემთხვევებში არსებობს პირდაპირი მტკიცებულებები, რომ პატიმრის სხვა კონკრეტულ პატიმრებთან ან ზოგადად სხვებთან კონტაქტი სერიოზული რისკის ქვეშ აყენებს მართლმსაჯულების განხორციელებას. ასეთი გადაწყვეტილება უნდა იქნეს გამოტანილი ღია სასამართლო სხდომაზე; გადაწყვეტილება უნდა იყოს დასაბუთებული და ექვემდებარებოდეს ცალკე გასაჩივრებას. აღნიშნული გადაწყვეტილებები ხშირად უნდა გადაიხედოს უფლებამოსილი სასამართლოს მიერ, რათა განხილულ იქნას სამართოო საკანში მოთავსების გახანგრძლივების საჭიროება.

ბ) სამართოო საკანში მოთავსება, როგორც დისციპლინური სახდელის სახე

დისციპლინური სახდელის სახით სამართოო საკანში მოთავსების მიზეზი და ხანგრძლივობა სრულად უნდა იქნეს დოკუმენტირებული დისციპლინური განხილვის ზეპირი სხდომის ოქმში. ეს ოქმები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ხელმძღვანელი პირებისათვის და მონიტორინგის ორგანოებისთვის. ასევე, უნდა არსებობდეს გასაჩივრების ეფექტიანი მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს დისციპლინური პასუხისმგებლობის საქმის მასალები და/ან განკარგულების დროულად გადახედვას, რათა შევიდეს ცვლილებები დისციპლინური სახდელის აღსრულებაში. ასეთ სიტუაციაში, აუცილებელი თანმდევი პირობაა პატიმრებისათვის იურიდიული დახმარების უზრუნველყოფა.

დანესებულების დირექტორმა ან სხვა ხელმძღვანელმა პირმა ყოველდღიურად უნდა მოინახულოს დისციპლინური სახდელის სახით სამართოო საკანში მოთავსებული პირი და პატიმრის მდგო-

მარეობისა და ქცევის გათვალისწინებით, საჭიროების შემთხვევაში, უნდა გაიცეს სამართლო საკანში მოთავსების შეწყვეტის შესახებ განკარგულება. აღნიშნული ვიზიტებისა და განკარგულებების შესახებ უნდა წარმოებდეს ჩანაწერები.

გ) სამართლო საკანში მოთავსება როგორც პრევენციული ხასიათის ადმინისტრაციული ზომა

პრევენციის მიზნით სამართლო საკანში მოთავსება შეიძლება აღმოჩნდეს საკმაოდ ხანგრძლივი და მის შესახებ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილება ხშირად გაურკვეველი; ეს ორი ელემენტი კი ამძიმებს აღნიშნული ზომის ნეგატიურ ზეგავლენას. შესაბამისად, აუცილებელია მასზე მკაცრი კონტროლის დაწესება. **ნპკ** მიიჩნევს, რომ ადმინისტრაციული ხასიათის გადაწყვეტილება სამართლო საკანში მოთავსების შესახებ უნდა მიიღოს სასჯელაღსრულების დანესებულების ყველაზე მაღალმა თანამდებობის პირებმა; გადაუდებელ შემთხვევაში აღნიშნული ზომის გამოყენების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პერსონალის ყველაზე მაღალი თანამდებობის მორიგე თანამშრომელს და უმოკლეს ვადებში ეცნობოს დანესებულების დირექტორს. გადაწყვეტილების მიმღებმა თანამშრომელმა მორიგეობის დასრულებამდე უნდა შეადგინოს დეტალური წერილობითი მოხსენება, რომელიც შეიცავს გადაწყვეტილების მიღების მიზეზებს, ზუსტ დროს, ასევე, ასეთის არსებობის შემთხვევაში - პატიმრის განმარტებასაც. პირველი რამდენიმე საათის განმავლობაში აუცილებელია მსგავსი ყველა შემთხვევის მონიტორინგი, მკაცრი კონტროლი და სამართლო საკანში განთავსების მიზეზების აღმოფხვრის შემდეგ, პირი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს სამართლო საკანიდან ნებისმიერ შემთხვევაში, როდესაც სამართლო საკანში მოთავსების ვადა აღემატება 24 საათს, სრულად უნდა გადაიხედოს საქმის ვითარება, რათა უმოკლეს ვადებში გახდეს შესაძლებელი ზომის გამოყენების შეწყვეტა.

თუ ცხადი გახდა, რომ სამართლო საკანში მოთავსება უფრო ხანგრძლივი ვადით არის აუცილებელი, საკითხის გადაწყვეტაში უნდა ჩაერთოს დანესებულების გარეშე პირი, მაგალითად ცენტრალური უწყების თანამშრომელი. ასევე, უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს დამოუკიდებელ უწყებაში გასაჩივრების უფლება.

განკარგულების დამტკიცების შემდეგ უნდა შედგეს დისციპლინათაშორისი განხილვა და პატიმარს უნდა მიეცეს აღნიშნულ სხდომაზე წარდგენის უფლება. საკითხის განხილვისას, ჯგუფის მთავარი ამოცანაა პატიმრისათვის გეგმის შემუშავება, რომელიც მოიცავს იმ საკითხების ერთობლიობას, რომლებმაც გამოიწვია მისი სამართო საკანში მოთავსების გადაწყვეტილების მიღება. განსახილველ საკითხთა შორის, ჯგუფმა ასევე ყურადგება უნდა მიაქციოს ზოგიერთ შეზღუდვის დაწესების აუცილებლობას. შესაძლოა, პირს მიეცეს უფლება ზოგიერთ პატიმრებთან შეზღუდული კონტაქტისა. პატიმარმა აღნიშნული ჯგუფისგან უნდა მიიღოს წერილობითი, დასაბუთებული გადაწყვეტილება და გასაჩივრების შესახებ ინფორმაცია. საწყისი განხილვის შემდეგ სულ მცირე ერთი თვისა და ყოველი სამი თვის შუალედებით უნდა შედგეს საქმის შემდგომი განხილვა. შეთანხმებულ გეგმის პროგრესის შეფასებისა და საჭიროების შემთხვევაში, ახალი გეგმის შემუშავების მიზნით. რაც უფრო დიდხანს გრძელდება აღნიშნული სიტუაცია, მით უფრო საფუძვლიანად უნდა იქნეს განხილული და უზრუნველყოფილი იმისათვის, რომ შესაძლებელი გახდეს პატიმრის (რე) ინტეგრაცია დაწესებულების სხვა პატიმრებთან. პატიმარს უნდა ჰქონდეს უფლება, ნებისმიერ დროს მოითხოვოს საქმის გადახედვა და მიიღოს საქმის გადახედვის განხილვის დამოუკიდებელი ანგარიში. დაწესებულების დირექტორმა ან ხელმძღვანელმა პირმა ყოველდღიურად უნდა მოინახულონ ასეთი პატიმარი და გაეცნენ მისთვის შემუშავებულ ინდივიდუალურ გეგმას. სამედიცინო პერსონალმა ასევე განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს ამგვარ პირობებში მოთავსებულ პატიმარს.

დ) სამართო საკანში პატიმრის მოთავსება მისი უსაფრთხოების დაცვის მიზნით

„თავისი მოთხოვნის“ საფუძველზე პატიმრის უსაფრთხოების დაცვის მიზნით სამართო საკანში მოთავსება ნაკლებ კითხვას აჩენს, ვიდრე პერსონალის გადაწყვეტილებით მიღებული ამგვარი ზომა, თუმცა, მაინც მოითხოვს გარკვეულ განხილვას. **ნაკ**-ს მიზნია, რომ პირველ რიგში, გამოყენებულ უნდა იქნას ყველა სხვა ალტერნატიული ზომა - დაცვის საჭიროების მქონე პირის ან პრობლემური პატიმრების სხვა დაწესებულებაში გადაყვანისა და მედია-

ციისა საკუთარ თავში დამაჯერებლობის ამალგების ტრენინგების ჩათვლით; ამავე დროს, აუცილებელია, პატიმარს განემარტოს დაცვის ქვეშ ყოფნის ყველა შესაძლო შედეგი. ცხადია, დაცვის ქვეშ თავისი ნებით მყოფი პატიმრის მოთხოვნა, დაუბრუნდეს ჩვეულ გარემოს უნდა იქნეს განხილული და დაკმაყოფილებული მხოლოდ უსაფრთხოების დაცვის პირობებში.

ის პატიმრებს, რომელნიც თავისი სურვილის წინააღმდეგ ექცევიან დაცვის ქვეშ, უნდა ჰქონდეს გადანყვეტილების მიღების პროცესში აქტიური მონაწილეობის მიღებისა და საკითხის გადანყვეტის ალტერნატიული გზების შეთავაზების უფლება. პატიმრებს სრულად უნდა განემარტოთ და მიენოდოთ ინფორმაცია გადანყვეტილებისა და ამ გადანყვეტილების უფრო მაღალ დონეზე გასაჩივრების შესახებ. გადანყვეტილება რეგულარულად უნდა იქნეს გადასინჯული, რათა სამარტოო საკანში მოთავსება რაც შეიძლება სწრაფად შეწყდეს აღნიშნული ზომის საჭიროების არ არსებობის შემთხვევაში.

სამარტოო საკანში მოთავსების მატერიალური პირობები

58. სამარტოო საკნები უნდა აკმაყოფილებდნენ იმავე მინიმალურ სტანდარტებს, რომელნიც შემუშავებულია პატიმართა სხვა საცხოვრებლისათვის. აღნიშნული საკნები უნდა იყოს სათანადო ზომის; უზრუნველყოფილი ბუნებრივ და ხელოვნურ განათებაზე ხელმისაწვდომობით (ორივე შემთხვევაში, განათება უნდა იძლეოდეს კითხვის საშუალებას), ასევე - გათბობითა და ვენტილაციით. საკნებში უნდა იყოს დამონტაჟებული პერსონალთან კომუნიკაციის საშუალება. პატიმარს ნებისმიერ დროს უნდა ჰქონდეს ბუნებრივი ფიზიოლოგიური მოთხოვნების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა ღირსების შეუღალხავ პირობებში და შხაპის მიღების უფლება იმავე განრიგით, როგორც არის დანარჩენი პატიმრებისათვის. სამარტოო საკანში განთავსებულ პატიმარს უნდა ჰქონდეს დანესებულების სტანდარტული სპეციალური ტანსაცმლის ტარების შესაძლებლობა, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კვების სტანდარტული ნორმა და რეჟიმი, საჭიროების შემთხვევაში კი - სპეციალური დიეტური რაციონი. სამარტოო საკანში მოთავსებული პატიმრების სუფთა ჰაერზე გასეირნებისა და ვარჯიშისათვის გამოყოფილი ადგილი უნდა იყოს

საკმარისი ფართის, რათა უზრუნველყოს პატიმრის განტვირთვა და საკმარისად დაცული არასასურველი ელემენტებისგან.

59. **ნაკ**-ს დელეგაციები საკმაოდ ხშირად აწყდებიან სიტუაციას, როდესაც ზემოხსენებული ერთი ან მეტი ძირითადი მოთხოვნა არ არის დაკმაყოფილებული, განსაკუთრებით დისციპლინური სახდელის სახით სამარტოო საკანში მოთავსების დროს. მაგალითად, სამარტოო საკნები ხანდახან სარდაფებშია განლაგებული, სადაც არის სინესტე და ბუნებრივ განათებასა და ვენტილაციაზე არასაკმარისი ხელმისაწვდომობა. ხშირად სამარტოო საკნები ძალიან მცირე ზომისაა, ზიგჯერ 3-4 მ² ფართისაა ცი. აღნიშნულთან დაკავშირებით, **ნაკ**-ს სურს ხაზი გაუსვას, რომ ნებისმიერი საკანი, რომლის ფართობი 6 მ²-ზე მცირეა, აღარ უნდა იყოს გამოყენებული პატიმრის საცხოვრებლად. სამარტოო საკანში მოთავსებული პირების გასეირნებისათვის გამოყოფილი ადგილიც ხშირად არ აკმაყოფილებს სტანდარტებს.

60. სამარტოო საკნისათვის, სადაც პატიმრები მოთავსებული არიან დასჯის მიზნით, ჩვეულებრივი მოვლენაა საკნის მოწყობილობების სიმცირე, რომელნიც ხშირად იატაკშია ჩამონტაჟებული. წესით, სამარტოო საკანი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, სულ მცირე - მაგიდით, დღის განმავლობაში მოსახერხებელი დასაჯდომით (მაგ, სკამი ან ძელსკამი), ხოლო ღამის საათებისთვის საწოლითა და სუფთა თეთრეულით.

რაც შეეხება სამარტოო საკნებს, სადაც პატიმრები სხვა საფუძვლით არიან მოთავსებულნი, **ნაკ** მიიჩნევს, რომ ისინი უნდა იყვნენ მოწყობილნი ჩვეულებრივი პატიმრების საცხოვრებელი საკნების მსგავსად.

დღის განრიგი/რეჟიმი სამარტოო საკნებში

61. პატიმრებისათვის გათვალისწინებული ყველა სხვა დღის რეჟიმის მსგავსად, სამარტოო საკანში მოთავსებული პატიმრებისთვის დაცული უნდა იყოს პრინციპი, რომ მათ არ უნდა დაუნესდეთ იმაზე მეტი შეზღუდვები, ვიდრე ეს საჭიროა სამარტოო საკანში მოთავსების უსაფრთხოებისა და წესრიგის უზრუნველსაყოფად. გარდა ამისა, განსაკუთრებული ზომები უნდა იქნას მიღებული სამარტოო საკანში ხანგრძლივი ვადით მოთავსებული პატიმრებისათვის, რომელნიც განსაკუთრებულ ყურადღე-

ბას მოითხოვენ, რათა შემცირდეს პირზე აღნიშნული ზომით გამოწვეული ზიანი. არ არის აუცილებელი, აღნიშნული საკითხისადმი არსებობდეს მიდგომა - „ყველაფერი ან არაფერი“. ყოველი ცალკეული შეზღუდვა უნდა იქნეს გამოყენებული თითოეული პატიმრის საფრთხის ინდივიდუალურად შეფასების პროპორციულად. ასევე, როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, დღის განრიგები ცალსახად უნდა განსხვავდებოდეს სამარტოო საკანში მოთავსების ტიპების მიხედვით.

ა) *სასამართლოს განკარგულებით სამარტოო საკანში მოთავსებულ ბრალდებულთა* პირობები რაც შეიძლება იდენტური უნდა იყოს დანარჩენ ბრალდებულთა განთავსების პირობებისა; დამატებითი შეზღუდვების უნდა დანესდეს მხოლოდ მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესებთან გამომდინარე, უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში.

ბ) *დისციპლინური სახდელის სახით სამარტოო საკანში მოთავსებულ პატიმრებს* სრულად არ უნდა აეკრძალოთ ოჯახის წევრებთან კონტაქტი და მასზე შეზღუდვები უნდა დანესდეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც დისციპლინურ დარღვევასა და ოჯახის წევრებთან კონტაქტს შორის არსებობს კავშირი. ასევე, აკრძალვა არ უნდა ეხებოდეს ადვოკატზე ხელმისაწვდომობას. სამარტოო საკანში მოთავსების პირველივე დღიდან, პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ ყოველდღიურად სულ მცირე ერთი საათით გასეირნების უფლება; უნდა მოხდეს მათი ნახალისება აღნიშნული უფლების გამოყენების მიზნით. პატიმრებისათვის ასევე ხელმისაწვდომი უნდა იყოს გონივრულად შერჩეული საკითხავი მასალა (მაგალითად, საკითხავი მასალა არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ რელიგიური ტექსტებით). მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნულ პატიმრებს ჰქონდეთ მხარდაჭერა მათი ნორმალური ფსიქიკური მდგომარეობის შენარჩუნებისათვის.

გ) *პრევენციის მიზნით სამარტოო საკანში ადმინისტრაციული ხასიათის მოთავსებისას* პატიმრებისათვის შემუშავებული უნდა იყოს დღის განრიგის ინდივიდუალური გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს აღნიშნული ზომის მიღების მიზეზებს. აღნიშნული გეგმა უნდა ემსახურებოდეს პატიმრისათვის კონტაქტის შესა-

ძლებლობის გაზრდას, საწყის ეტაპზე - პერსონალთან, ხოლო შემდგომ, შეძლებისდაგვარად, სხვა კონკრეტულ პატიმრებთანაც; გეგმა ასევე უნდა ითვალისწინებდეს დღის განმავლობაში სხვადასხვა საქმიანობით პატიმრის დაკავების უზრუნველყოფას. აუცილებელია, თანამშრომლებმა წაახალისონ პატიმარი სხვადასხვა საქმიანობაში ჩართვისათვის და ხელი შეუწყონ მის კავშირს გარე სამყაროსთან. სამარტოო საკანში ადმინისტრაციული ხასიათის მოთავსებისას, მთავარი მიზანი უნდა იყოს პატიმრის დარწმუნება, რომ დაუბრუნდეს ნორმალურ რეჟიმს.

დ) რაც შეეხება მათი უსაფრთხოების დაცვის მიზნით სამარტოო საკანში მოთავსებულ პატიმრებს, ასეთ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ბალანსის დაცვა: ერთი მხრივ, სამარტოო საკანში ასეთი ტიპის მოთავსება არ უნდა გახდეს მიმზიდველი პატიმრისათვის, მეორე მხრივ - მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი ასეთ პირებზე დაწესებული შეზღუდვები. ცხადია, სამარტოო საკანში აღნიშნული ტიპის მოთავსების დასაწყისიდანვე უნდა გადაიდგას ნაბიჯები პატიმრის, რაც შეიძლება სწრაფად, რეინტეგრაციისათვის. თუ ნათელი გახდა, რომ სხვა ალტერნატივა გამორიცხულია და აუცილებელია პირის სამარტოო საკანში გრძელვადიანი მოთავსება, დღის განრიგი უნდა შემსუბუქდეს. განსაკუთრებული ძალისხმევაა საჭირო იმისათვის, რომ დადგინეს იმ პატიმართა ვინაობა, ვისთანაც სამარტოო საკანში მოთავსებულ პატიმარს შეუძლია უსაფრთხოდ ურთიერთობა და ის ვითარება, რა დროსაც შესაძლებელი იქნება პატიმრის საკანს გარეთ გაყვანა.

სამედიცინო პერსონალის როლი სამარტოო საკანში მოთავსებისას

62. დაწესებულებაში სამედიცინო პერსონალის წარმომადგენლები მუშაობენ, როგორც პატიმართა პირადი ექიმები და მათ შორის პაციენტისა და ექიმის პოზიტიური ურთიერთობების უზრუნველყოფა მთავარი ფაქტორია პატიმრის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის დაცვისათვის. დაწესებულების ექიმის მიერ, სასჯელის სახით პატიმრის სამარტოო საკანში მოთავსების (ან პატიმრის სურვილის წინააღმდეგ სამარტოო საკანში სხვა ნებისმიერ ტიპის მოთავსების) ნებართვის გაცემის პრაქტიკა ნამ-

დვილად არ უწყობს ხელს ამგვარი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას. აღნიშნული საკითხი აისახა განახლებული მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციაში Rec (2006) 2 განახლებული ციხის ევროპული წესების შესახებ; მართლაც, ციხის წესების წინა ვერსიაში შემავალი წესი, რომლის მიხედვით, დაწესებულების ექიმი ვალდებული იყო გაეცა ნებართვა პატიმრის სამარტოო საკანში მოთავსებისათვის, ამოღებულია. **ნპკ**-ს მიაჩნია, რომ სამედიცინო პერსონალი არანაირი სახით არ უნდა მონაწილეობდეს სამარტოო საკანში მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც აღნიშნული ზომა სამედიცინო თვალსაზრისით არის განპირობებული.

63. მეორე მხრივ, სამედიცინო პერსონალი ყურადღებით უნდა მოეკიდოს სამარტოო საკანში განთავსებული ყველა პატიმრის საკითხს. სამედიცინო პერსონალი ინფორმირებული უნდა იყოს სამარტოო საკანში მოთავსების თითოეული შემთხვევის შესახებ და ექიმმა უნდა მოინახულოს პატიმარი სამარტოო საკანში მოთავსებისთანავე და შემდგომ, სულ მცირე დღეში ერთხელ, საჭიროებისამებრ, გაუწიოს გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება და მკურნალობა. ექიმებმა დაუყოვნებლივ უნდა შეატყობინონ დაწესებულების დირექტორს, როდესაც სამარტოო საკანში მოთავსება სერიოზული საფრთხის ქვეშ აყენებს პატიმრის ჯანმრთელობას.

დასკვნა

64. აღნიშნული სტანდარტების დაწესებით, **ნპკ**-ის მიზანია, შეამციროს დაწესებულებებში სამარტოო საკანში მოთავსების გამოყენების შემთხვევები არა მხოლოდ იმის გამო, რომ აღნიშნული ზომის გამოყენებამ, შესაძლოა, პატიმარს მიაყენოს ფსიქიკური, სომატური და სოციალური ზიანი, არამედ იმიტომ, რომ ამან შესაძლოა წარმოქმნას ხელსაყრელი პირობები არასათანადო მოპყრობისათვის. **ნპკ**-ს მიაჩნია, რომ სამარტოო საკანში მოთავსება უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევებში, როგორც უკიდურესი ზომა და რაც შეიძლება მოკლე ვადით.

სამარტოო საკანში პატიმრებისათვის უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სათანადო პირობები. გარდა ამისა, პატიმარზე უნდა დაწესდეს მინიმალური რაოდენობის შეზღუდვები, რომელნიც შეესაბამე-

---

ბა აღნიშნული ზომის გამოყენების მიზნებსა და პატიმრის ქცევას; ასევე, დაწესებულების პერსონალმა ძალ-ღონე არ უნდა დაიშუროს ამ ზომის გამოყენების მიზეზების აღმოსაფხვრელად. უფრო კონკრეტულად, სამართლო საკანში მოთავსებისას დღის რეჟიმი უნდა იყოს რაც შეიძლება პოზიტიური და მიმართული აღნიშნული ზომის გამოყენების მიზეზების მონესრიგებისკენ. გარდა ამისა, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სამართლებრივი და პრაქტიკული დაცვის მექანიზმების არსებობა სამართლო საკანში მოთავსების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისა და გადახედვის პროცესში.

იმის უზრუნველყოფა, რომ სამართლო საკანში მოთავსება ყოველთვის პროპორციული იყოს დაწესებულებაში წარმოქმნილი ვითარების სირთულისა, ხელს შეუწყობს პატიმართა და დაწესებულების თანამშრომელთა შორის პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას და შეამსუბუქებს აღნიშნული ზომით მიყენებულ ზიანს იმ პირებზე, რომელნიც ისედაც პრობლემური კატეგორიის პატიმრებად ითვლებიან დაწესებულებაში.
